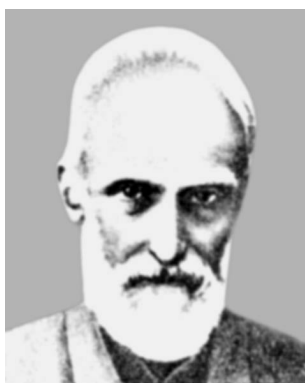

А. М. Перепеча, О. П. Кунич

Баллін Микола Петрович

БАЛЛІН Микола Петрович (06. 09. 1829, С.-Петербург, за ін. даними – Катеринослав. губ. – 14. 05. 1904, Харків) – громадський діяч, видавець, кооператор. Вважав себе учнем Ш. Фур'є. Після закінчення Імператор. училища правознавства у С.-Петербурзі (1849) працював у судових органах Симбірська, Катеринослава (нині Дніпропетровськ), Костроми, Харкова. Перебуваючи у Лондоні на з'їзді кооператорів, зустрівся з О. Герценим. Співпрацював із членами таєм. товариства «Земля і воля». Спільно з М. Серно-Соловйовичем організував книжк. торгівлю, що стало прикриттям діяльності цього Товариства й було засобом поширення пропагандист. літ-ри, насамперед творів М. Чернишевського, М. Шелгунова, М. Серно-Соловйовича, О. Пипіна. Організатор низки напівлегал. гуртків, зокрема «Товариства самовдосконалення», перейм. згодом у «Піквікський клуб» (Катеринослав). 1859 заснував громад. бібліотеку у Катеринославі, 1860 – у Костромі. Від 1861 разом з дружиною Оленою – у Харкові. Створив «Клуб чесних і благородних людей». Учасник організації Товариства грамотності. 1862 заснував разом з М. Серно-Соловйовичем спільне книготорг. підприємство «Книжковий і музичний магазин О. Балліної». Підтримуючи освітню діяльність українофілів, публікував твори відомих укр. письменників. 1863 у С.-Петербурзі за ред. О. Потебні опубл. «Українські пісні, видані коштом О. С. Балліної» (63 твори, зокрема «Віють вітри», «Засвітали козаченьки», «Ой на горі жито»). Засн. першого спожив. товариства в Харкові (1866). Поїздка Б. у країни Зх. Європи дала змогу Харків. товариству налагодити торг. зв'язки з англ. та швейцар. товариствами оптових закупівель. Б. уперше познайомив закордон. кооператорів з особливостями розвитку кооперації в Росії та Україні. 1869 заснував при Харків. спожив. товаристві кооп. видавництво і видав серію брошур. Підготував статистико-соц. опис Харкова «Основы социологии г. Харькова».

Автор низки статей та книг про кооперацію. Його «Первая памятная книжка русских потребительских обществ» (С.-Петербург, 1870) належить до найстаріших вид. з відомостями про кооп. рух в Україні. Перекладав праці англ. та нім. політекономів і кооператорів. Перекладена ним брошура про робітничі спілки в Англії була внесена до переліку заборон. літ-ри. Ініціатор створення та один із засн. першого в Україні Харків. товариства поширення в народі грамотності (1869). На власні заощадження створив перший книжк. склад при Т-ві. 1871 розпочав вид. серії «Кооперативна бібліотека» з метою «скромної популяризації в Росії теорії і практики кооперації». 1883–85 – пом. бібліотекаря в Харків. університеті. Один з організаторів Харків. громад. б-ки (1886). У перші дні роботи було 300 абонентів; книжк. фонд становив 5 тис. прим. Домігся дозволу відкрити власну бібліотеку при книжк. магазині (зав. Є. Дятлова). 1887 – учасник створення міської б-ки в Катеринославі. Шляхом кооперації («спільництва») прагнув змінити життя людської спільноти; заснував кооп. б-ки й Нар. доми для культ.-осв. виховання мас. На думку Б., громад. бібліотека покликана бути «об'єднуючим розумовим центром для всього населення міста». Запропонував об'єднати громадські та спец. (галузеві) б-ки у міську з такими відділами: заг. (суто наук.), міський і земський (краєзнав.), ремісничий, технічний, архівний, довідковий, відділ іноз. книг, а також створити філіал. відділення для ін. б-к і архівів, які користуватимуться книжк. фондами за взаємною домовленістю – ідея міжбібліотеч. абонент. обміну. Вважав укладення алфавітних заг., систематич. і предметних (галузевих) каталогів неодмінною умовою ефектив. діяльності б-к; запропонував видавати ці каталоги. Заповів із його книг влаштувати особливу бібліотеку для людей, які ведуть кооп. та просвітниц. діяльність у Харкові. Серед починань Б.– проект міжнар. кооп. енциклопедії, ідея заснування Харків. кооп. університету та Міжнар. вищої кооп. школи. Листувався із М. Драгомановим, посвячував у свої кооп. ідеї Л. Толстого. 1905 його ім'ям названо безкоштовну громад. читальню в Харкові. Того ж року при громад. б-ці відкрито книжк. торгівлю на кооп. засадах, ідею якої Б. висловлював ще у 90-х рр. 1996 на будинку по вул. Чернишевського, № 40, де жив і працював Б., встановлено мемор. дошку.

Основні праці

Кооперация на Западе: Сб. С.-Петербург, 1871; О Харьковской ремесленной библиотеке // Юж. край. 1886, 23 марта; Основание публичной библиотеки в Екатеринославе в 1859 г. // Екатеринослав. юбил. листок. 1887. № 9; К вопросу об учреждении местной публичной библиотеки // Там само. № 13; О народных домах. Х., 1899.

Рекомендована література

1. Баренбаум И. Е. Мемуары Н. П. Баллина и общественное движение в конце 50-х – начале 60-х годов XIX в. // Рев. ситуация в России в 1859–1861 гг. Москва, 1970;
2. Його ж. Подвижник общественных библиотек // Сов. библиотековедение. 1979. № 5;

3. Шоломова С. Б. Новое о деятельности Н. П. Баллина на Украине // Исследования и материалы. Москва, 1984. Сб. 49;
4. Степченко О. П. З історії бібліотечної справи в Україні: Микола Баллін про реорганізацію бібліотечної діяльності в Харківському університеті (1883–1884 рр.) // Рукописна та книжкова спадщина України. К., 1996. Вип. 3;
5. Коломієць Т. В. Харківське товариство поширення в народі грамотності (1869–1920 рр.). Х., 1998;
6. Аліман М. Микола Баллін // Укр. кооператори. Л., 1999. Кн. 1.

Бібліографічний опис:

Баллін Микола Петрович / А. М. Перепеча, О. П. Кунич // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-40159>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).